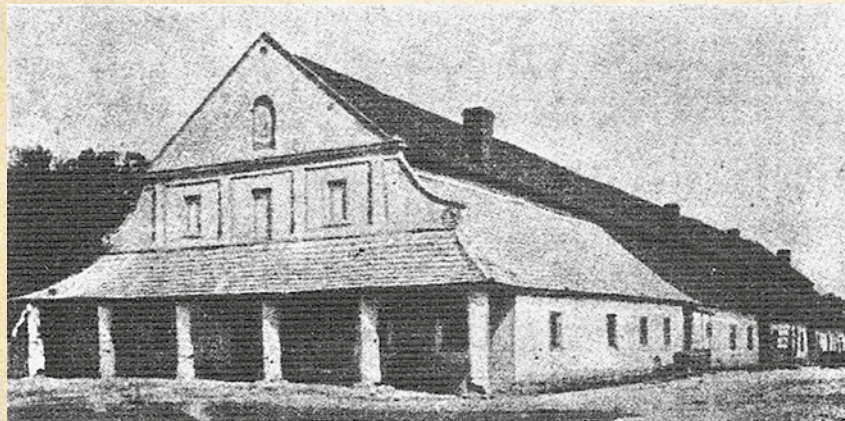

Swarzędzki alfabet historyczny Antoniego Kobzy

Polacy i Niemcy, szlachta i włościanie. Ziemia swarzędzka

Karczmy w okolicy Swarzędza (fragmenty)

Karczma zajezdna w środkowej Polsce (obraz ilustracyjny).

Gospoda, karczma, oberża, zajazd i gościniec – znane były w Polsce już we wczesnym średniowieczu, a w Europie południowej i zachodniej w czasach jeszcze wcześniejszych.

Zakładano je przy głównych szlakach komunikacyjnych (gościńcach) i początkowo warzono w nich i sprzedawano piwo oraz miody pitne. Dawały też obrok dla koni oraz posiłek i nocleg podróżnym.

Pełniły często rolę punktu poboru myta na przeprawach i załatwiano w nich sprawy urzędowe podczas popasu lokalnych bądź państwowych dostojników. Początkowo, oprócz piwa i miodu w karczmach sprzedawano artykuły spożywcze, a zdarzało się, że również odzieżowe. Powstawały nie tylko przy szlakach komunikacyjnych, ale także w grodach i podgrodziach, potem w miastach i osadach wiejskich.

W Polsce XII wieku pojawiły się karczmy w posiadaniu wielkiej własności ziemskiej, a w dobie lokacji osad na prawie niemieckim, od XIII wieku, pan feudalny nadawał sołtysom i wójtom dziedziczne prawo posiadania karczmy. Od XVI wieku mocniejsza gorzałka stawała się dominującym napojem alkoholowym, który wypierał popularne wcześniej miody pitne. W następnym stuleciu zaczęto serwować również wina węgierskie, francuskie i włoskie. Każda karczma miała obowiązek sprzedawać trunki produkowane w dobrach feudała.

Od drugiej połowy XVI wieku, ze względu na wysoką dochodowość karczm, zaczęto ograniczać liczbę karczmarzy dziedzicznych i zastępowano ich dzierżawcami (arendarzy).

Od XVII wieku wśród karczmarzy, szczególnie na wschodzie państwa, zaczęli przeważać Żydzi jako dzierżawcy. Niektórzy starali się zachęcać podróżujących i przechodniów do wejścia i skorzystania z oferty. Na pewnej karczmie w okolicy Kalisza znajdował się szyld z zabawnym wierszykiem, którego autorem był prawdopodobnie Żyd arendarz:

*„Pszechodniu mui
Tu powiedz „stuy”
Wyszqcz z karyte
Wyjm kalite
I chodz Co zjeszcz.”*

Wzorem Zachodu, zmieniał się zewnętrzny wygląd karczm, powiększały się ich rozmiary i coraz częściej budowano obiekty murowane. Wyposażone były

W tym cyklu artykułów przybliżających naszą historię, autor – Pan Antoni Kobza – przedstawia fragmenty swej najnowszej książki, w której opowiada Państwu o dawnych mieszkańcach ziemi swarzędzkiej. Jest to rzecz nie tylko dla regionalistów, ale także dla czytelników zainteresowanych genealogią i dziejami własnej rodziny. Przedstawiamy także kolejne fragmenty rozdziału, w którym czytelnik może odszukać własnych przodków żyjących na ziemi swarzędzkiej w XIX wieku. W wykazie mieszkańców, obok każdego nazwiska znajdują się daty publikacji źródeł wspominających daną osobę.

Książkę można nabyć za pośrednictwem biblioteki na os. Czwartaków, Swarzędzkiego Centrum Historii i Sztuki i bezpośrednio od autora (e-mail: terantz002@wp.pl) Polecamy!

wstajnie oraz sienie, w które mogły wjeżdżać powozy. Przy szlakach komunikacyjnych wschodniej części powiatu poznańskiego, w XVIII i pierwszej połowie XIX wieku – podobnie jak w całej Wielkopolsce – znajdowała się, stosunkowo gęsta sieć takich domów zajezdnych.

Także w pobliżu Swarzędza przy drogach funkcjonowały oberże wyznaczające niejako etapy podróży dla mieszkańca wyjeżdżającego z Poznania lub kogoś, kto zmierzał do tego miasta. Wzdłuż szlaku z Poznania do Gniezna, tylko na odcinku Główna – Pobiedziska znajdowały się trzy karczmy zajezdne, dzielące drogę na cztery

Karczma (obraz ilustracyjny).

Współczesny zajazd „Rzepicha” w Promnie.

niemal równe odcinki.

We wspomnieniach podróżnych karczm przy szlakach komunikacyjnych w Rzeczypospolitej – w odróżnieniu od tego typu obiektów na zachodzie Europy – były obiektami lichymi, zaniedbanymi i nie zapewniały wygod podróżującym. Zamożna szlachta podróżowała z własnymi kobierzcami, skórami, a nawet z rozkładanymi łóżkami, a właściwie łożami. Służba towarzysząca podróżującemu, sama przygotowywała posiłki z wożonych ze sobą własnych środków żywnościowych. Natomiast ubożsi podróżni cierpieli niewygodę i musieli zadowalać się niewyszukanymi potrawami oraz niskiej jakości trunkami. Mimo złych warunków w gościńcach, powszechnie narzekano na bardzo wysokie ceny. Sytuacja – jak już wspomniano – zaczęła się zmieniać na lepsze około połowy XIX wieku, kiedy to zaczęto stawiać murowane domy zajezdne zarządzane na wzór obiektów w Zachodniej Europie.

Wcześniej – w 1831 roku – wobec mnożących się skarg klientów na wysokie ceny, władze Królestwa Prus wydały zarządzenie dla oberżystów o konieczności wywieszenia przy wejściu do lokalu obowiązującego cennika usług, posiłków i napojów. Zarządzenie to, przypominano co jakiś czas (np. w 1836 r.), publikując jego treść w Dzienniku Urzędowym. Niewypełnienie nakazu skutkowało mandatem w wysokości 2 talarów nakładanym na oberżystę przez policję. Sytuacja zaczęła się poprawiać najpierw w lokalach miejskich, a następnie poza miastami.

W drugiej połowie XIX wieku – gdy powstawała w Wielkopolsce sieć kolei żelaznych i ludność coraz rzadziej przemieszczała się dyliżansami lub własnymi środkami lokomocji – przydrożne oberże stały się zbędne i były likwidowane lub przekształcane w zwykłe gospodarstwa rolne.

* * *

**Wykaz (fragmenty)
mieszkańców ziemi swarzędzkiej
(bez miasta Swarzędza),
wymienionych w opracowaniach
i źródłach z XIX wieku**

Uwaga: Daty roczne w nawiasie kwadratowym umieszczone obok danej osoby, są datami publikacji źródeł lub opracowań zawierających nazwisko tej osoby. W przypadku niektórych osób przytoczone są opracowania wydane w XX wieku. Wykaz nie uwzględnia ksiąg prowadzonych przez biura parafialne oraz ksiąg urzędów stanu cywilnego.

11. Kobylnica

- ...
- B**
- ...
- » Bniński Stanisław, właściciel wsi [1805];
 - » Borkowski Walenty, właściciel nieruchomości [1855];
 - » Brause Brudzewski, właściciel wsi [1837].
- C**
- ...
- » Chmielewski Michał, gospodarz, sołtys [1886, 1891, 1893].
- D**
- ...
- » Drachowski Teodor, działacz społeczny, zm. w 1914 r. [1907, 1914].
- ...
- G**
- » Gawroński, nauczyciel [1902];
 - » Grodecki Michał, żołnierz pruski [1876];
- ...
- J**
- » Jagielski Kazimierz, chałupnik [1828, 1831];
 - » Janus Melchior, gospodarz [1858, 1860, 1867], Maryanna, żona z d. Sternal;
 - » Jarmuszkiewicz Ignacy, chałupnik [1890];
 - » Jędrzejczak Jakub, sołtys [1886, 1891];...

K

- » Kaczmarek Wojciech, chałupnik [1828, 1831];
- » Kosmowski Łukasz, zastępca ławnika [1886, 1893];
- » Koszyczarek Maciej [1828];
- » Koszyczarek Mateusz, chałupnik [1831];
- » Krzyżanowski Jan [1889];
- » Kubacki Bartłomiej, chałupnik [1831];
- » Kubiak Andrzej, gospodarz [1831];
- » Kubiak Teresa z d. Sroka, gospodyni [1831];
- » Kulczyński (Kulczynka) Andrzej, chałupnik [1828, 1831].

...

Ł

...

- » Łukowiak Antoni, gospodarz [1867];
- » Łukowiak Wojciech, gospodarz [1828, 1831, 1867], Józefa, żona [1851, 1867], córki: Agnieszka, Józefa; ...

M

...

- » Milecki Antoni, gospodarz [1828, 1831];

...

12. Kowalskie

...

P

...

- » Piechocki Walenty, gospodarz [1827].

R

- » Retur Antoni, stangret [1873];...

S

...

- » Schneider Karol Ludwik, właściciel młyna [1802, 1806];
- » Schütz Krystof, gospodarz [1872], Ottylia, żona;
- » Szymański Franciszek, gospodarz [1822, 1829], Cecylia, matka z d. Florczak [1829, 1832], Stanisław, syn [1829, 1833].

Antoni Kobza